

Науково-практичний
круглий стіл

**Сучасні виклики для
міграційної політики:
правові, освітні та історичні
аспекти**

Co-funded by
the European Union

Суми 2023

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ:
ПРАВОВІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(Суми, 24 червня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;
А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;
М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент
А. С. Славко, кандидат юридичних наук;
А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;
О. А. Швагер, кандидат юридичних наук

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 2 від 7 вересня 2023 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали науково-практичного круглого столу, Суми, 24 червня 2023 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 70 с.
------	--

До збірника ввійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напрямку «Жан Моне» програми Еразмус +».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та додержання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

<i>Бичай Р. Р.</i> ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	4
<i>Drakokhrust T. V., Parashchuk V. I.</i> LEGAL STATUS OF CITIZENS WHO WERE DISPALED WITHIN THE TERRITORY OF UKRAINE DURING THE WAR: THREATS AND CHALLENGES. 7	
<i>Гончаренко А. В.</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ ПІД ЧАС «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР.	10
<i>Гуляєва Л. П.</i> ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК- ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ	13
<i>Дегтярьов С. І.</i> УКРАЇНЦІ-МІГРАНТИ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ: ДОСВІД САМООРГАНІЗАЦІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)	17
<i>Завгородня В. М.</i> РОЛЬ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «СЗУРОВЕЦ ПРОТИ УГОРЩИНИ» У ФОРМУВАННІ МЕДІА-ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОБЛЕМ МІГРАЦІЇ	20
<i>Качур В. О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ТЕОРІЇ МІГРАЦІЇ	23
<i>Корнева Т. В.</i> ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПОСЛІДОВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. 25	
<i>Кузьмін Д. В., Весперіс С. З.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ МІГРАНТІВ ПРИ ОТРИМАННІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	28
<i>Lukianets-Shakhova V. S.</i> CURRENT CHALLENGES TO EU MIGRATION POLICY	31
<i>Лук'янихіна О. А.</i> ВИКЛИКИ МІГРАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРОГРАМ ОСВІТНІХ ОБМІНІВ ЄС	34
<i>Міщенко М. В.</i> ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ ДО ЄС	38
<i>Протсавицька Л. С.</i> ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ТА ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ В УКРАЇНІ	42
<i>Рассохіна А. М.</i> МЕДІЙНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД	44
<i>Сіньова Л. М.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	48
<i>Славко А. С.</i> ПОНЯТТЯ «СЕРЬОЗНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ» В МІГРАЦІЙНОМУ ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	51
<i>Славко О. О.</i> ПРАВО ВПО НА ОСВІТУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	54
<i>Товстий В. О.</i> ІМПЕРСЬКИЙ НАРАТИВ У СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ	56
<i>Швагер О. А.</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ»	60
<i>Тодоров І. Я.</i> ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	62
<i>Циватий В. Г.</i> КОНЦЕПТ «МІГРАЦІЯ» І МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В МОНДІАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИЧНИЙ, ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ	65

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ МІГРАНТІВ ПРИ ОТРИМАННІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Кузьмін Д.В.

*кандидат юридичних наук, викладач
Класичний фаховий коледж Сумського державного університету*

Весперіс С.З.

*кандидат економічних наук, доцент, викладач
Класичний фаховий коледж Сумського державного університету*

Реаліями сучасного глобалізованого світу стали міграційні процеси, які є частиною сучасних суспільних відносин, в рамках яких виникають актуальні питання захисту прав неповнолітніх для більшості країн Європи. Неповнолітні мігранти стикаються із різними викликами, які пов'язані із нормами правового регулювання різних країн, та у силу специфіки цілей, які ставлять їх батьки, опікуни та вони самі часто змушені порушувати норми чинного законодавства ряду країн, через територію яких пролягають їх маршрути. Найчастішими проблемами неповнолітніх мігрантів стають ризики, пов'язані із незаконним перетином кордону [1, с. 137], втрату сімейного оточення [2, с. 918], недостатньою реалізацією потреб у медичному обслуговуванні, недостатніми можливостями з отримання освіти та правового захисту, дискримінація та проблеми, пов'язані із небезпекою трудової експлуатації [3, с. 48]. Тому основною метою цієї роботи є розгляд сучасних проблем та викликів, які потребують захисту прав неповнолітніх мігрантів при отриманні ними освітніх послуг.

В сучасних умовах розвитку суспільства освіта стає ключовим фактором становлення та адаптації неповнолітніх мігрантів [4] в новому соціокультурному середовищі [5, с. 47]. Сам процес адаптації мігрантів до загальноприйнятих норм та правил країн, де вони перебувають, є складним процесом, який має цілий ряд характерних проблем та викликів. Серед ключових проблем неповнолітніх мігрантів при потребі отримати освітні послуги виділено наступні: моральні, культурні та естетичні проблеми (морально-культурний шок), проблеми спілкування (мовний бар'єр), проблеми економічного характеру, соціальні проблеми (дискримінація, соціальна ізоляція, комунікативні проблеми, психологічні труднощі) та політико-правові особливості перебування мігрантів на території різних країн.

Неповнолітні мігранти та їх батьки, переміщуючись до нових країн, змушені зіштовхуватися з певними проблемами. Цей момент характерний особливо для світосприйняття неповнолітніх мігрантів, які змушені проходити процес адаптації до нових соціокультурних цінностей та традицій, які не характерні для історичного місця їх проживання та можуть суперечити їх естетичним, моральним, культурним, релігійним, політичним поглядам. Це явище може викликати внутрішню конфліктність, неготовність сприймати на рівні менталітету нові культурні цінності, а на рівні освітнього процесу ефективно оволодівати новими званнями, вміннями та навичками.

При організації освітнього процесу можуть бути проблеми культурного характеру. Неповнолітні мігранти можуть відчувати себе некомфортно у новому оточуючому їх середовищі [6, с. 11], серед учнів однолітків, які спільно навчаються з ними у класі, не володіти методами отримання нових знань при організації самостійної роботи та самоосвіти, мати низький поріг цифрової медіа грамотності [7, с. 40], відчувати проблеми про роботі із комп'ютерною технікою та мобільними телефонами. Зазначені проблеми можуть стати причиною появи почуттів відчуженості та неприйняття нових правил та моральних норм поведінки, викликати супротив та агресію. Їхні дії з точки зору свідомості місцевих жителів можуть здаватися неадекватними та викликати критику та обурення. Саме у цьому напрямку державна політика країн, які надають притулок неповнолітнім мігрантам та їхнім батькам, повинна бути направлена на реалізацію ряду дій, пов'язаних з їх поетапною адаптацією до нових вимог соціальної взаємодії з культурними особливостями та моральними місцевими традиціями країни.

Для адаптації потрібно реалізовувати заходи, спрямовані на подолання мовних, моральних, культурних та релігійних бар'єрів, доведення до свідомості мігрантів необхідності відповідати нормам поведінки, які притаманні країні, що надала їм прихисток. Більш ефективна адаптація мігрантів до культурних особливостей країни, де вони проживають, можлива у випадку, коли вони стають активними учасниками соціальних процесів, які відбуваються на рівні місцевих громад та країни, що дозволяє місцевим жителям та мігрантам налагодити соціальний контакт, визначити пріоритети та інтереси взаємовідносин, здійснювати культурний обмін, налагодити довіру між різними етнічними, релігійними та культурними групами. Саме тому організація освітнього процесу для неповнолітніх мігрантів на базі загальних освітніх закладів, а не спеціалізованих, у довготривалій перспективі є більш гнучкою та перспективною. Мігранти змушені будуть долати психологічні бар'єри, пов'язані із переїздом у нове культурне середовище, та виходити із соціальної ізоляції (або самоізоляції в межах своєї етнічної та культурної спільноти). Брак родинних відносин та друзів поступово буде заміщуватись залученням до громадського та культурного життя місцевої громади, активністю у місцевих соціальних мережах, наявністю нових знайомств, розуміння перспективи для подальшого майбутнього результативності навчання.

Інший ряд проблем адаптації неповнолітніх мігрантів пов'язаний з економічними питаннями. Батьки та опікуни неповнолітніх мігрантів можуть мати обмежені можливості при отриманні соціальної допомоги, відчувати проблеми при спробах знайти роботу та отримати адекватну умовам регіону оплату праці, часто діти самі стають учасниками трудових відносин, що складає сукупність негативних факторів, які впливають на їхню успішність при навчанні.

Фінансові проблеми батьків неповнолітніх мігрантів впливають на неможливість платити за навчання, підручники, шкільний одяг, вони також мають обмежений доступ до електронних освітніх ресурсів, що може бути викликом для здобуття якісної освіти в умовах її цифровізації. У деяких моментах неповнолітні

мігранти можуть мати проблеми, які пов'язані із визнанням їх попередніх освітніх досягнень, що може стати причиною цілого ряду проблем щодо здобуття ними освіти та вплине на їх подальший професійний розвиток. Загалом економічні проблеми обмежують час та мотивацію неповнолітніх мігрантів для отримання ними освітніх послуг, що у глобальному сенсі є важливою проблемою ефективної адаптації мігрантів до особливостей регіонів, які надали їм притулок. Саме для ліквідації подібних проблемних моментів сім'ям неповнолітніх мігрантів потрібна фінансова підтримка від реалізації урядових програм, надання коштів з боку неприбуткових, благодійних та громадських організацій у вигляді стипендій, грантів, громадської та соціальної допомоги. Кошти, які отримані від зазначених організацій, можна спрямовувати на розширення доступності послуг від закладів освіти, технічну підтримку освітніх ресурсів на базі мовного розвитку неповнолітніх мігрантів. Важливим також є впровадження поетапних програм із адаптивним навчанням для організації ефективного навчання. Вирішення саме економічних питань є важливою складовою адаптації та успішної освіти неповнолітніх мігрантів.

Загалом проблеми, пов'язані із соціальною ізоляцією, проблемами комунікації та психологічні труднощі можуть стати важливими перешкодами для отримання нових знань неповнолітніми мігрантами у новому соціокультурному середовищі. Дискримінація мігрантів [8, с. 469] при їх навчанні у закладах освіти може проявлятися у формі негативних ставлень та обмежень доступу до рівних можливостей або у відмові надати освітні послуги. При виникненні проблем подібного характеру існує ряд підходів, які націлені на подолання дискримінації. Найчастіше це виражено на рівні законодавчих ініціатив. На рівні законів нормою є заборона дискримінації на основі раси, національності, релігії, статі. Організовується інформаційний супровід для викладачів, батьків, школярів, громадськості про неприпустимість проявів дискримінації у освітньому середовищі через лекції, тренінги, семінари, соціальну взаємодію, що сприяє формуванню толерантного та інклюзивного середовища. Активно заохочується міжкультурний діалог, де популяризуються різні культурні особливості, релігії та національні традиції. Проводяться заходи у формі виставок, концертів, фестивалів, які сприяють позитивному знайомству місцевого населення з іншими культурами. Зростає також роль співпраці місцевих адміністрацій із спільнотами мігрантів, що допомагає краще зрозуміти їх проблеми та потреби.

Отже, адаптація неповнолітніх мігрантів до особливостей культурного, правового, релігійного простору місцевих громад європейських країн стикаються з численними викликами та перешкодами при забезпеченні та реалізації їх прав на освіту. Освіта фактично виступає як основа у поетапній адаптації мігрантів, сприяючи їх соціальній взаємодії та інтеграції до місцевих громад. Проте, мігранти на цьому шляху стикаються з цілим рядом труднощів психологічного, мовного, культурного, соціального характеру, що вимагає підтримки та ресурсів для їх подолання. Усі ці проблеми потребують широкого співробітництва державних органів, місцевих громад, громадських та благодійних організацій для забезпечення права неповнолітніх мігрантів на отримання якісної та доступної освіти у новому соціокультурному середовищі в умовах розвитку сучасного діджитал-середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демчик Надія, Гаврік Роман. Юридична відповідальність за незаконне перетинання державного кордону: зарубіжний досвід правового регулювання. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2022, № 1, С.137-140. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.25>.

2. Яковишин Р. Я. Соціальна реабілітація дітей трудових мігрантів. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*, 2022, № 1(2), С. 916–922. URL: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16688>.
3. Козін С. Щодо характеристики концептуальних засад захисту трудових прав мігрантів. *Knowledge, Education, Law, Management*, 2020, № 4 (32), vol. 2. С. 45-49. URL: https://web.archive.org/web/20210228061423id_/http://kelmczasopisma.com/viewpdf/1529.
4. Naseh, M., Macgowan, M. J., Wagner, E. F., Abtahi, Z., Potocky, M., & Stuart, P. H. (2019). Cultural adaptations in psychosocial interventions for post-traumatic stress disorder among refugees: A systematic review. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, 28(1), 76-97. URL: <https://doi.org/10.1080/15313204.2019.1570891>.
5. Ухова А. Соціокультурна адаптаційна поведінка інтелектуального мігранта в новому середовищі. *Journal of International Relations of KNU*. 2020. №. 51. С. 47-50. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3968>.
6. Козубовська, І. В., Козубовський, Р. В., Сойма, Н., Мигалина, З. І. Соціально-педагогічна робота з дезадаптованими підлітками в США [монографія]. Ужгород : АУТДОР-ШАРК, 2019. 225с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/46575>
7. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2023. 240 с. URL: https://vsei.vn.ua/images/Doc/Nauka/Inclusivna_osvita/cifrova-inklyuziya-ta-dostupnist-socialna-didzhitalizaciya.pdf.
8. Риндзак, О. Т., Бідак, В. Я., Цапок, С. О. Соціально-економічна дискримінація мігрантів в умовах глобальної регіоналізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2014 № 3(107), С. 469-478.